

ظرفیت نهادی نظام حکمرانی در پذیرش نقش گزارشگران فساد

مقدمه:

به مناسبت روز جهانی مبارزه با فساد، دومین همایش گرامیداشت این روز تحت عنوان « ارزیابی راهبردها و اقدامات نظام جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با فساد» در روز ۸ دی ماه ۱۳۹۸ در دانشکده مدیریت دانشگاه تهران در سه پنل شامل «ارزیابی راهبردها و اقدامات قانونی - قضایی جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با فساد»، «ارزیابی راهبردهای سیاسی - اجتماعی جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با فساد» و «الزامات نهادینه شدن گزارشگری فساد» برگزار شد.

۴	بانک مرکزی	هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان	دادسرای انتظامی قضات
۵	سازمان حسابداری		دفتر اجرای اصل ۱۴۲ قانون اساسی
۶	سازمان تعزیرات حکومتی		دفتر صیانت از حقوق شهروندی
۷	دفاتر ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات		
۸	ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز		
۹	بازرسی ویژه ریاست جمهوری		
۱۰	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی		
۱۱	سازمان ملی استاندارد ایران		
۱۲	دفتر نظارت و اعتباربخشی امور درمان		
۱۳	هیئت عالی نظارت		
۱۴	مرکز نظام ایمنی هسته‌ای کشور		
۱۵	هیئت نظارت بر اجرای قانون اساسی		
۱۶	سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان		

اما این تعداد نهاد نظارتی متمرکز در کشور وجود دارد و باین وجود نمره ما در شاخص ادراک فساد در سال ۲۰۱۸ برابر با ۲۸ بود.

اولین فرضیه‌ای که مطرح می‌شود آن است که نهاد نظارتی کارش را درست انجام نمی‌دهد. این را چه کسانی مطرح می‌کنند؟ ذی‌نفعان.

کسانی که با این نهادهای نظارتی سروکار داشتند. این را نمره ما در شاخص ادراک فساد می‌گوید. تجربه‌هایی که ما در زیست روزانه خودمان و در برخورد با نهادها و سازمان‌های مختلف تجربه کردیم.

اتفاقاً شاخصی وجود دارد به نام شاخص فساد در دستگاه‌های نظارتی^۱ که به صورت دوسالانه در سطح جهان سنجیده می‌شود. یعنی از شهروندان کشورهای مختلف می‌پرسد در سروکارهای روزانه‌تان چقدر پیش آمده از کارمندی ناراضی باشید؟ چقدر معتقدید که از موقعیتشان سوءاستفاده کنند؟ و با روش‌هایی بررسی می‌کند چقدر کارمندان در سه قوه بعلاوه نیروهای نظامی و ارتشی از فساد دورند؟

جدول شماره ۲) وضعیت ایران در شاخص‌های مرتبط با دستگاه‌های نظارتی

شاخص	توضیح	دیتا بانک	تعریف و منطق شاخص	سال مورد بررسی	امتیاز	رتبه
مکانیسم شکایت	با ۵ سؤال ادراک و تجربه متخصصین و عموم مردم نسبت به مکانیسم موجود شکایت بررسی می‌شود (دو روش آنلاین و فیس تو فیس) - فکر می‌کنید دولت محلی تا چه اندازه راه‌های مؤثری را برای شکایت فراهم کرده است؟ - تا چه اندازه دولت محلی ابزارهای مؤثری برای شکایت را فراهم کرده است؟ - در عمل چقدر قبل از اجرای پروژه دولت محلی فرصت اعتراض و اظهار نظر به شهروندان می‌دهد؟ - مطابق قانون، چنانچه دولت محلی درخواست شهروندان برای کسب اطلاعات را	World justice project Open Government Index (Complaint mechanisms)	آیا در صورت نارضایتی از خدمات دریافتی و یا عملکرد کارمندان امکان شکایت از جانب مردم وجود دارد؟	۲۰۱۸	۰٫۳۵ (-۱)	۹۹ (۱۰۲)

¹ Absence of Corruption

					رد کند. تا چه اندازه آن شهروند حق چالش کشیدن این تصمیم را دارد؟ -در عمل، چنانچه دولت محلی درخواست شهروندان برای کسب اطلاعات را رد کند. تا چه اندازه آن شهروند حق چالش کشیدن این تصمیم را دارد؟	
۷۰ (۱۲۶)	۰/۴۵ (۰-۱)	۲۰۱۹	کارمندان دستگاه‌های نظارتی تا چه اندازه از فساد دورند؟	World justice Project Rule of Law (Absence of Corruption)	میزان سوءاستفاده‌ی کارمندان در سه قوه مجریه، مقننه و قضائی به‌لاوه نیروهای نظامی و ارتش را از موقعیت سازمانی اداری‌شان بررسی می‌کند.	فساد در دستگاه نظارتی
۸۱ (۱۳۷)	3.61 (۱-۷)	-۲۰۱۷ ۲۰۱۸	قوه قضائی تا چه اندازه مستقل از دولت، افراد و شرکت‌ها عمل می‌کند؟	World Economic Forum Global (Judicial independence)	ادراک مردم را نسبت به استقلال قوه قضائیه می‌سنجد در کشور شما، سیستم قضایی چقدر از نفوذ دولت، افراد یا شرکت‌ها مستقل است؟ (۱ = به هیچ‌وجه مستقل نیست؛ ۷ = کاملاً مستقل است)	قوه قضائی مستقل

این چه پیام سیاستی دارد؟ به نظر می‌رسد مردم جامعه ما معتقدند علی‌رغم تعدد دستگاه‌های نظارتی این امکان وجود دارد که امکان تبانی با بازرس و ناظر در صورت صلاحدید امکان‌پذیر باشد و حتی شرایط برای خرید و تغییر رأی و نظر دستگاه نظارتی فراهم است. حتی اگر در مقام شکایت شونده قرار گرفتیم امکان آنکه با مقام‌های نظارت‌کننده کنار بیایم وجود دارد. پس اگر نارضایتی از روال کار یا نارضایتی از عملکرد کارمندی وجود دارد امکان شکایت نیست! بررسی کنیم ببینیم در این خصوص مردم چه نگرشی دارند؟ (جدول شماره ۲)

جامعه معتقد است مکانیسم شکایت خیلی جدی فساد را کنترل نمی‌کند. فکت آن این است که دو سال در میان Project justice World از مردم و متخصصین حوزه‌های مختلف می‌پرسد در صورت نارضایتی از خدمات دریافتی و یا عملکرد کارمندان امکان شکایت از جانب مردم وجود دارد؟ خیلی تلخ است اما در بررسی سال ۲۰۱۸ ما فقط از سه کشور وضع بهتری داشتیم (میانمار، ازبکستان، زیمباوه) این چند پیام برای سیاست‌گذار دارد:

۱. مردم معتقدند نظام حکمرانی راه مؤثری برای شکایت فراهم نکرده است؛
۲. ابزارهای مؤثری از سوی نظام حکمرانی برای شکایت فراهم نشده است.
۳. به عبارتی در مجموع فرصت اعتراض به مردم داده نشده است.

به عبارتی سؤال همایش: آیا ملزومات و ابزار سوت زنی در جامعه ما فراهم است؟ پاسخ آنکه از نظر مردم بسیار ضعیف است. نتیجه این ادراک آن است که سوت‌زنی هرچه از سوی جامعه مدنی تبلیغ شود امری جدی محسوب نمی‌شود.

سال ۲۰۱۱ کشور مالزی هم متوجه اهمیت سوت‌زنی می‌شود. در مالزی از سال ۲۰۱۱ شاهد کاهش شاخص CPI هستیم. در این سال دولت برایش سؤال می‌شود که چرا علی‌رغم اصلاحات ساختاری که در پیش گرفته است اما شاخص ادراک فساد کاهش چشمگیری نداشته است؟ مشاوران سازمان شفافیت، ساختارهای ضد فساد که دولت به کار گرفت را بررسی می‌کنند و به دولت پیشنهاد دادند در کنار تغییرات سطح کلانی که در حال انجام آن است سوت زنی را هم جدی بگیرد.

در سال ۲۰۱۲ قانون سوت زنی در این کشور تقویت شد و حمایت بیشتری از افشاگران فساد صورت گرفت. خب از رتبه ۵۴ در سال ۲۰۱۲ به رتبه ۵۰ در سال ۲۰۱۴ صعود کرده و خب تا اینجا نشان دادیم که چرا باید به سوت زنی توجه کرد. اما توجه کنیم ببینیم در جامعه ما در چه وضعیتی قرار دارد.

ما از قانون اساسی به بعد همواره به سوت زنی و گزارشگری فساد توجه کرده ایم اما این توجه به الزامات نهادینه تبدیل نشده است. جالب است حتی در مواردی مکانیسم های تشویقی هم لحاظ کردیم اما به صورت نهادینه شده و الزام شده نیست.

- سال ۶۷ متناسب با قانون پرداخت حق الکشف به کاشفین و مخبرین گارد سازمان حفاظت محیط زیست باید ۳۰ درصد از دریافتی جرائم شکار به عنوان حق الکشف با مأمور کاشف تعلق بگیرد.

- ماده ۱۷ قانون ارتقای سلامت اداری هم که در واقع دوره آزمایشی اش تمام شده، آنجا هم گفته شد باید از گزارشگران حمایت شود و حتی به جبران خسارت تأکید کرده است.

- اما اولین بار الزام نهادی در حمایت از گزارشگران فساد در سال ۹۷ در پیش نویس لایحه شفافیت دیده شد. ۱۱ ماده از پیش نویس لایحه در مورد گزارشگران و الزامات گزارش و حمایت از آنها و حتی تشویق گزارشگران در صورت به نتیجه رسیدن مورد گزارش شده لحاظ شده بود.

بعد از آن موجی از توجه به مفهوم سوت زنی را در سال ۱۳۹۷ در نهاد سیاستی شاهدیم که البته جز یک مورد به نتیجه نرسیده است.

- طرح نماینده های مجلس سوت زنان که محرمانگی هویت گزارش دهنده فساد، حمایت از آنها و تشویق شان را مطرح کرده است. این طرح هم در کمیسیون قضائی ظاهرا و نتیجه نرسیده است.

- وزارت تعاون را بعد از آن داریم که البته بیشتر خواهان گفتمان سازی و فرهنگ سازی در سطح وزارت خانه است و خوشبختانه یک جا تلاش های صورت گرفته برای بستر سازی به نتیجه رسیده است.

- و البته شورای شهر مشهد که به طور ویژه ای سوت زنی تبدیل به بستر الزامی ضد فساد شده است و آئین نامه این طرح هم مهر امسال تصویب شد. این طرح سه الزام در خصوص حمایت از سوت زنان و تأمین امنیت آنها و همچنین تشویق آنها را لحاظ کرده است.

- بعد از آن هم که سامانه اعلام تخلف وزارت اقتصاد را داریم.

یک تفاوتی هم بین طرح و لوایح اشاره شده وجود دارد و آن این که طرح مجلس سوت زنی را منوط به نهاد سازی کرده است. البته اشاره کرده که ردیف شغلی اضافه نشود اما واسطه هایی که قرار داده در صورت قانونی شدن این طرح اثربخشی اش کم شود. لایحه شفافیت هم همین طور اثربخشی اش با مکانیسم هایی که برای طرح ادعای جریان فساد وجود دارد به نظر می رسد خیلی گزارشگری را سخت کند. مهم تر از همه اینکه هیچ الزامی برای پاسخگویی لحاظ نشده است. یعنی قرار است با این شکایت ها از طرف مردم چه اتفاقی بیافتد؟ پیگیری ها قرار است چطور به مردم گزارش بشود و در صورت نتیجه دادن پیگیری ها قرار است به کی گزارش شود؟ آیا گزارش به مردم ارائه می شود یا نه به نهاد سیاستی دیگر؟ آیا این داستان که ظاهرا انگیزه اصلاحات در سطح سیاسی وجود ندارد واقعی است؟

جدول شماره ۳) بررسی قوانین، طرح‌ها و لوایح مرتبط با سوت‌زنی در نظام سیاسی اداری

سازمان / نهاد	تاریخ	دستور	وضعیت	توضیح
اصل ۸ قانون اساسی		نظارت مردم بر مسئولین		در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. شرایط، حدود و کیفیت آن را قانون تعیین می‌کند.
ماده ۳۳ کنوانسیون سازمان ملل در خصوص مبارزه با فساد	ایران سال ۲۰۰۳ به کنوانسیون ملحق شد	ماده ۳۳: حمایت از گزارشگران فساد		
محیط زیست	۱۳۶۷/۱۰/۲۰	قانون پرداخت حق الکشف به کاشفین و مخبرین گارد سازمان حفاظت محیط زیست		هرساله معادل ۳۰٪ درآمد حاصل از دریافت جرائم ناشی از اجرای قوانین و مقررات شکار و صید که از متخلفین اخذ و به حساب خزانه واریز می‌شود، به عنوان حق الکشف به مأموران کاشف پرداخت گردد.
ماده ۱۷ قانون ارتقای سلامت اداری	۱۳۹۰	حمایت قانونی، تأمین امنیت و جبران خسارت مخبر یا گزارش - دهندگان فساد	اتمام مهلت آزمایشی	
قانون حمایت از شهود و مطلعین	۱۳۹۴			چنانچه مقام قضا بیم خطر از افشای اطلاعات هویتی شاهد و مطلع را داشته باشد، هویت محرمانه و محفوظ می‌ماند. + حمایت‌هایی که از شهود و مطلع صورت می‌گیرد
مرکز بررسی‌های استراتژیک و معاونت حقوقی ریاست جمهوری	۱۳۹۷	۱۱ ماده در خصوص گزارشگری فساد در پیش‌نویس لایحه شفافیت پیش‌بینی شد	حذف از لایحه نهایی	در این لایحه اولاً گزارش فساد به یکی از دستگاه‌های نظارتی پیش‌بینی شده بود. دوماً شروطی برای گزارش ذکر شده بود (عدم وجود تعارض منافع بین شخص گزارش‌دهنده و شخصی که ادعا می‌شود فساد را مرتکب شده، مشخصات گزارش‌کننده و ... وضع ضمانت اجرا در خصوص کسی که گزارش تخلف به او شده است و سرباز زده، حفظ محرمانگی هویت گزارش‌دهنده و تشویقی که حاصل از منافع کسب شده از گزارش فساد حاصل می‌شود (۲۰ درصد)
طرح عادی نمایندگان مجلس	۱۳۹۷/۱۱/۱۶	تقویت نظارت همگانی و حمایت و تشویق مطلعین مفاسد اداری و استخدامی	در نوبت بررسی	در این طرح بر حمایت از مخبرین و افشاگران (کلیدواژه‌های طرح)، ایجاد عوامل تشویقی در گزارش موارد فساد، تشکیل واحدی مستقل در سازمان بازرسی به عنوان متولی طرح و حفظ محرمانگی هویت گزارش‌دهنده تأکید شده است. واسطه بین مطلعین و گزارش‌دهندگان و واد پیگیری و بررسی‌کننده سازمان بازرسی هم شورایی است به نام شورای حمایت از مخبران و شهود

<p>مطالعین و شهود از طریق سامانه‌ای به نام «گزارش‌های مطلعین مفاسد» گزارش می‌دهند. دبیرخانه شورا مرجع بررسی گزارش‌های واصله و تایید آن است و اقدامات مقتضی در حمایت و تشویق را انجام می‌دهد.</p> <p>موارد تشویقی متعددی هم در این طرح لحاظ شده از ارتقای شغلی و دریافت وجه نقد معادل دو ماه حقوق تا تشویقی که حاصل از منافع کسب شده از گزارش فساد حاصل می‌شود (۲۰-۵ درصد)</p>				
		<p>بسترسازی فرهنگی برای حمایت از سوت‌زنی</p>	<p>۱۳۹۷/۹/۱۲</p>	<p>دفتر مدیریت عملکرد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی</p>
	<p>تصویب آئین‌نامه در مهرماه ۱۳۹۸</p>	<p>ایجاد امنیت، حمایت و تشویق مادی و معنوی از گزارشگران تخلفات واقع شده یا در حال وقوع در شهرداری مشهد، سازمان‌ها، موسسات و شرکت‌های وابسته به آن</p>	<p>۱۳۹۷</p>	<p>شورای شهر مشهد</p>
<p>سامانه‌های اعلام تخلف وزارت اطلاعات سامانه اعلام تخلف وزارت اقتصاد</p>				

بنابراین اگر با بی‌ثباتی در جریان نهادمند شدن گزارشگری فساد مواجه‌ایم به نظر می‌آید ناشی از گروه‌هایی است که سهمی در قدرت دارند. چون سوت‌زنی حساسیت ایجاد می‌کند. سوت‌زنی جنس‌اش انتقاد است، برملا کردن امر پنهانی است و تمرکز اش بر نقاطی است که حوزه خصوصی بر حوزه عمومی ترجیح داده می‌شود. بنابراین چون علیه نفع فرد یا افرادی تهدید محسوب می‌شود نیازمند ملزوماتی برای حمایت از سوت‌زنان هستیم که این ملزومات فراهم نیست. **وقتی این ملزومات فراهم نباشد به جای آنکه گزارش موارد فساد هزینه برای مفسدین داشته باشد، برای گزارش دهنده فساد هزینه‌بر است.**

گزارش سال ۲۰۱۷ سازمان شفافیت در مورد گزارشگران فساد نشان می‌دهد در شش سال منتهی به سال ۲۰۱۷ (بین سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۷) به قتل رسیده‌اند. «بیش از ۹ مورد از ۱۰ مورد قتل گزارشگران فساد مربوط به کشورهایی است که امتیاز ۴۵ یا کمتر از آن را در شاخص ادراک فساد (CPI) داشتند.» با افزایش ادراک فساد، امنیت جانی گزارشگران فساد کاهش می‌یابد. در بررسی سال ۲۰۱۸ سازمان شفافیت ۱۱۴ کشور امتیاز ۴۵ و کمتر از آن داشته‌اند و امتیاز کشور ایران هم برابر با ۲۸ (رتبه ۱۳۸ بین ۱۸۳ کشور) بود.

درس اول؛ ترس: سوت‌زنان بدانند جان‌شان در خطر است.

کشورهای فاسد با افزایش هزینه‌ی گزارش موارد تخلف، به درستکاران هشدار می‌دهند که سرکوب خواهند شد! این کشورها بخاطر حمایت قانونی اندک یا هیچ از افشاگران، آنها را در معرض خطر قرار می‌دهند. یعنی «مخبر یا گزارش دهنده‌ای که اطلاعات خود را در خصوص مجرمین یا اطلاعات‌شان برای پیشگیری، کشف یا اثبات جرم را گزارش کنند، در معرض تهدید و اقدامات انتقام جویانه قرار می‌گیرند.»

اما خطر برای فرد گزارش دهنده تنها خروجی مدیریت نشده سوت‌زنی نیست. علاوه بر آن ادراک فساد هم افزایش پیدا می‌کند و البته اعتماد کاهش و سوءظن هم افزایش پیدا می‌کند.

در سال ۲۰۰۱ شاخص ادراک فساد در کشور نیجریه که دومین کشور فاسد جهان در آن سال بود برابر با ۱/۰ و درصد جمعیت سوت زن برابر با ۲۶/۸ درصد بود. با این حال تا سال ۲۰۱۱ نمره ادراک فساد به ۲/۴ افزایش یافت و درصد افرادی که موارد فساد را هم گزارش می‌دادند به ۴۱/۳ درصد افزایش یافت. تغییر ۸۳٪ در شاخص CPI کشور نیجریه نشان داده است که در صورت عدم وجود مدیریت موثر، سوت‌زنی نمی‌تواند گزینه مناسبی برای مبارزه با فساد باشد.

اینجا گزارشگری فساد دچار کژکاری شده و رقابای سیاسی در کشور نیجریه سوت زنی را نه برای کاهش فساد بلکه برای پرونده‌سازی علیه رقابای سیاسی خود بکار بردند. به قول رز آکرمن افشاگری وسیله‌ای برای **گروگان‌گیری آبرویی** شد.

گروگان‌گیری آبرویی می‌گوید من علیه رقیب سیاسی خودم مدارکی جمع کنم تا در موقع نیاز بتوانم از آن استفاده کنم. یعنی برنامه اصلی مبارزه با فساد نیست بلکه آزاد و تعقیب مخالفان سیاسی است و بازده ضدفساد را کاهش می‌دهد. اینجا نیازمند مداخله آشکار و ایجاد تغییراتی از سوی نظام حکمرانی است. در غیر این صورت این فساد نیست که کنترل می‌شود بلکه رقابای سیاسی اند که کنترل می‌شوند.

پس استراتژی بازدارندگی برای بکارگیری ابزار سوت‌زنی در جامعه ما تا زمانی که به نهاد سیاستگذاری نفوذ نمی‌توانیم نسبت به کارکرد آن مطمئن باشیم. پس باید شرایط را فراهم کنیم که اولاً مردم راغب به گفتگو در خصوص فساد شوند. وقتی مردم در مورد فساد صحبت نکنند، فساد بدون چالش پیش می‌رود. روایت مردم و شاهدان از عمل فاسدی که در معرض آن قرار گرفتند (از قرار گرفتن در معرض کلاهبرداری‌های مالی چند میلیون دلاری گرفته تا اقدامات پزشکی خطرناک) یا روایت‌شان از فساد است که از آن مطلع هستند ابزار قدرتمندی برای مبارزه با فساد است. اما این روایت زمانی کارساز است که؛

۱. در حال حاضر با شرایط سیاسی مواجه هستیم که مردم را تشویق به سوت‌زنی می‌کند. قوه قضائیه مردم را تشویق به سوت‌زنی می‌کند، اما موضوع آن است که چون اصلاحات در این خصوص نهادینه نشده است با تمام شدن دوره کسانی که این نوع اصلاح را پدید آوردند، اصلاحات از بین می‌رود.

۲. ابزاری برای نظارت و مشاهده و سوت‌زنی در اختیار نیست؛ مبارزه با فساد یک پروژه سیاستی است نه تکه‌های جدا از هم. این پروژه سیاستی با شناخت از اندازه فساد آغاز می‌شود و با شفافیت ادامه دار می‌شود. اگر خواهان رویه‌هایی هستیم که اقدام به عمل فاسد را تحت نظارت و کنترل قرار دهد؛ باید بوروکراسی شفاف داشته باشیم. این رویه ذره ذره در حال شکل‌گیری است. اما خیلی کند و آهسته. افشاگری یا گزارش موارد فساد چیزی بیشتر از مجموع افراد خشمگین از اوضاع فساد در یک جامعه است که تمایل دارند موارد فساد را گزارش دهند. این پروژه سیاستی ابزارهای مختلفی را از پیشگیری تا مبارزه شامل می‌شود. یعنی یک برنامه مدیریت شده وجود دارد. که اولاً حق دسترسی ذینفعان به اطلاعات را به رسمیت می‌شناسد، دوماً مکانیسم‌های نظارتی را تعریف و از آن حمایت می‌کند، سوماً افرادی که گزارش موارد تخلف می‌دهند را تشویق می‌کند.

پس، نظارت فعال و مدنی در شرایطی ایجاد خواهد شد که دسترسی به داده و اطلاعات مهیا باشد. یعنی از رازداری در اطلاعات به سمت شفافیت و دسترسی عمومی به اطلاعات تغییر جهت بدهیم. در حال حاضر دو مکانیسم در این خصوص در کشور تعریف شد است. مکانیسم دسترسی آزاد به اطلاعات که البته مبتنی بر درخواست متقاضیان است و لایحه شفافیت که دومی مهم‌تر از اولی است. لایحه شفافیت هنوز قانون نشده اما با قانونی شدن این لایحه مردم می‌توانند به تصمیمات، مصوبات، هویت کسانی که تصمیم‌گیر هستند، ارزیابی‌ها و فرآیند کاری و ساختاری سازمان‌ها دسترسی داشته باشند. بنابراین اولین قدم خارج کردن بخشی از روال بوروکراتیک از حالت محرمانگی است. یعنی امیدواریم به آنکه کنترل سخت اطلاعات تغییر کند. در واقع با تحقق شفافیت ما به عرصه پیشگیری قدم می‌گذاریم. با جامعه رو راست هستیم و چنانچه تخلفی اتفاق بیافتد با ابزار شفافیت خود جامعه نظارت می‌کند و در شناسایی آن تخلف پیشقدم شود. بنابراین بدون شفافیت نهادمند، افشاگری نوعی تسویه حساب است و این فرصت را هم ایجاد می‌کند که روایت‌گزینی از کشف موارد فساد رخ دهد.

یک نمونه از تأثیر شفافیت بر فرایند کشف فساد را مرور کنیم؛

انتشار عمومی اطلاعات مربوط به قراردادهای دولتی مدت‌ها است در «پایگاه اطلاعات قراردادهای کشور» منتشر می‌شود. یک سازمان به نام «شفافیت برای ایران» آمده است قراردادهای منتشر شده در این سایت را اولاً در فرمت ماشین‌خوان در دسترس قرار داده است و

دوماً در یک پنجم قراردادهای نمایش داده شده (۱۹/۳ درصد) در این سامانه خطا کشف کرده است. با بررسی نسخه اکسل میبینیم که موارد قابل توجهی از فسادهایی که در این خصوص رخ داده قابل شناسایی است. مثلاً در مورد قراردادهای سال ۹۷ می‌بینیم؛

➤ مثلاً قرارداد صوری وجود دارد: قرارداد پیمانکاری با شرکت پسرشجاع که مبلغ قرارداد ۴۲ میلیون تومان است.

شماره	مبلغ	تاریخ قرارداد	شماره قرارداد	سامانه قرارداد	تاریخ خاتمه قرارداد	کارفرما	مجری	ثبت کننده قرارداد	ثبت در سامانه	تأمین اعتبار طبقه بندی	عمومی	شده
13911	1.67E+09	1396-8-27	17139	https://cd	1397-8-27	تشریفاتی سفر گشت وزارت صن	حمیدرضا بیک زاده	1396-8-30	1396-8-30	شرايط عموم اعتبارات هز امور خدماتی	عمومی	شده
13912	4.2E+08	1396-9-1	960177	https://cd	1396-10-11	شرکت پسر شجاع وزارت نفت	حمید جدیدی	1396-8-30	1396-8-30	موافقت نامه، اعتبارات تمل پیمانکاری	عمومی	شده
13913	1.06E+10	1396-5-29	48/1492	https://cd	1397-1-29	تام لکوموتیو آریا وزارت راه	علیرضا محمدی	1396-8-30	1396-8-30	فرم قرارداد و اعتبارات هز امور خدماتی	عمومی	شده
13914	1.66E+11	1396-7-29	48/2040	https://cd	1397-3-29	احیا دیزل الکتریک وزارت راه	علیرضا محمدی	1396-8-30	1396-8-30	فرم قرارداد و اعتبارات هز امور خدماتی	عمومی	شده

➤ مجری برای برخی قراردادها مشخص نشده است؛

شماره	مبلغ	تاریخ قرارداد	شماره قرارداد	سامانه قرارداد	تاریخ خاتمه قرارداد	کارفرما	مجری	ثبت کننده قرارداد	ثبت در سامانه	تأمین اعتبار طبقه بندی	عمومی	شده
29278	1396-3-30	316/96/5	(https://cd	1396-4-30	وزارت نیرو	شرکت نارین ویر	مجتبی قاسمی بیرلو طی	1397-5-14	1397-5-14	موافقت نامه، اعتبارات تمل پیمانکاری	عمومی	خیر
29279	1396-4-4	316/96/5	(https://cd	1398-10-4	وزارت نیرو	شرکت ساب نیرو	مجتبی قاسمی بیرلو طی	1397-5-14	1397-5-14	موافقت نامه، اعتبارات تمل پیمانکاری	عمومی	خیر
29280	1395-7-24	95/7/24	(https://cd	1395-11-24	وزارت نیرو	همکاران سیستم	مهین علیپور	1397-5-14	1397-5-14	شرايط عموم اعتبارات تمل قرارداد های	عمومی	خیر
29281	1397-1-15	97/297/1	(https://cd	1398-1-15	وزارت نیرو	همکاران سیستم	عزری عشوری ملومه	1397-5-14	1397-5-14	شرايط عموم اعتبارات هز مشاوره	عمومی	خیر

بنابراین گام اول شفاف شدن و در دسترس قرار گرفتن اطلاعاتی است که ذیفع آن عموم مردم هستند. فساد در انعقاد قرارداد، فساد در صدور مجوزها، فساد در ارتقای شغلی، فساد در ... این زمانی جامعه را به واکنش و سوت زنی وادار می‌کند، که در دسترس نظارت کنندگان عمومی قرار بگیرد. ما از قانون اساسی به این ور به اهمیت گزارش موارد فساد توجه داشتیم

اما آن را نهادینه نکردیم.

۳. بعد از همه این‌ها در خصوص اندازه و تأثیر گزارش‌های مردمی از فساد و تأثیر این گزارش‌ها بر کشف و پیگیری فساد سخن بگوییم.

اگر این مراحل را اجرا کنیم آن وقت ملزومات نهادینه شدن و جدی گرفتن سوت‌زنی اتفاق افتاده است.